

KRİPTO VARLIKLAR VE IFRS KAPSAMINDA KRİPTO PARALARIN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ*

Dr. Öğr. Üyesi Filiz YÜKSEL^a

Örnek Olay (Vak'a) Tahlili
(Case Analysis)

*Muhasebe ve Vergi
Uygulamaları Dergisi
Temmuz 2020; 13 (2): 429-451*

ÖZ

Yaşam koşulları, ihtiyaçların değişimi, teknolojik gelişmeler ve finansal krizler paranın gelişiminde önemli rol oynamıştır. Literatürde, özellikle 2008 yılında yaşanan finansal kriz sonrasında Bitcoin kripto parasının doğduğu ifade edilmektedir. Satoshi Nakamoto tarafından geliştirilen eşler arası nakit sistemi, Bitcoin ile birlikte, kripto varlık, blokzincir ve dağıtılmış defter teknolojisi kavramlarının da gündeme gelmesine neden olmuştur. Günümüzde çok sayıda kripto varlığın mevcut olduğu, kripto varlıkların sayısında, türünde ve işlem hacimlerinde artış olduğu gözlenmektedir. Bu genişleme beraberinde Bitcoin ve diğer kripto varlıkların muhasebeleştirilmesi konusunu da gündeme getirmiştir. Bu çalışmada kripto varlıklar, kripto varlıkların çeşitleri, temini ve mevcut durumu hakkında bilgi verilmeye, IASB tarafından kamuoyunun görüşüne sunulan kripto paraların muhasebeleştirilmesine ilişkin geçici gündem kararı incelenmeye, kripto para dışındaki diğer kripto varlıkların muhasebeleştirilmesi incelenmeye çalışılmıştır. IASB kripto paraların satılmak için elde tutulması durumunda IAS 2 Stoklar Standardı kapsamında, diğer hallerde IAS 38 Maddi Olmayan Duran Varlık Standardı kapsamında değerlendirileceğine dair geçici karar bildirmiştir. Diğer taraftan, kripto para dışındaki kripto varlıkların muhasebeleştirilmesi için gerekli düzenlemelerin yapılması da önerilebilir.

Anahtar Sözcükler: Kripto Varlıklar, Kripto Paralar, Tokenlar, IASB, Kripto Para Muhasebesi.

JEL Kodları: M40, M41, O30, O39.

APA Stili Kaynak Gösterimi:

Yüksel, F. (2020). Kripto Varlıklar ve IFRS Kapsamında Kripto Paraların Muhasebeleştirilmesi. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*. 13 (2), 429-451.

* Makalenin gönderim tarihi: 29.11.2019; Kabul tarihi: 27.02.2020, iThenticate benzerlik oranı %20

^a Kültür, Turizm ve Gençlik Bakanlığı, Domaniç Hayme Ana MYO, filizyüksel@windowslive.com

ORCID: [0000-0002-7654-7665](https://orcid.org/0000-0002-7654-7665).

CRYPTOASSETS AND ACCOUNTING FOR CRYPTOCURRENCIES UNDER IFRS

TRUVE / 2020-2

ABSTRACT

Living conditions, change of needs, technological developments and financial crises have been important in the development of money. It is stated in the literature that Bitcoin crypto money was born especially after the financial crisis in 2008. The peer-to-peer cash system, developed by Satoshi Nakamoto, led to the notion of cryptoasset, blockchain and distributed ledger technology along with Bitcoin. Nowadays, it is observed that there are many cryptoassets and there is an increase in the number, type and transaction volumes of cryptoassets. This expansion has brought up the issue of accounting for Bitcoin and other cryptoassets. In this study, it was aimed to give information about cryptoassets, types of cryptoassets, supply and current situation, was been tried to examine the temporary agenda decision regarding the accounting of the cryptocurrencies presented to the public opinion by IASB, was to investigate the accounting of cryptoassets other than cryptocurrencies. IASB has states that the cryptocurrencies should be accounted for under IAS 2 Inventories Standard if they are held for sale, in other case they will be evaluated within the scope of IAS 38 Intangible Assets Standard. On the other hand, it may be advisable to make necessary arrangements for the accounting of cryptoassets other than cryptocurrencies.

Keywords: Cryptoassets, Cryptocurrencies, Tokens, IASB, Cryptocurrency Accounting.

JEL Codes: M40, M41, O30, O39.

1. GİRİŞ¹

Gerçek veya tüzel kişiler istek ve ihtiyaçlarını karşılayacak mal veya hizmetler için bedel ödemelidirler. İstek ve ihtiyaçları karşılayacak mal veya hizmetler için ödenen bu bedel para ile ifade edilir, ölçülür. “Para, mal ve hizmet değişiminde genel olarak kabul edilen herhangi bir şeydir” (Parasız, 2010:9). Parasız (2010)’a göre, paranın hesap birimi, değişim aracı, tasarruf aracı, ekonomik faaliyetleri teşvik etme veya köstekleme, geliri yeniden dağıtma ve egemenlik olmak üzere altı işlevi vardır. Kişiler ihtiyaçlarını karşılayacak mal veya hizmetleri temin edebilmek için parayı hesap birimi ve değişim aracı olarak kullanmakta, ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra kalan parayı da tasarruf amaçlı stoklamaktadırlar.

Para amaçlı varlıklar veya paranın icadıyla birlikte, paranın kullanımına ilişkin sistemler ve standartlar oluşturulmuştur. “Bir para sistemi, paranın miktarını ve niteliğini etkileyen bir dizi yasaları, uygulamaları ve adetleri kapsar. Para standardı, sistem içinde çeşitli para şekillerini, miktarını belirleyen kurumsal düzenlemeleri içerir” (Parasız, 2010:25). Parasız (2010)’a göre tarihsel gelişimine bakıldığında para standartları mal para standardı, temsili para ekonomisi, kağıt para ekonomisi ve banka parası ekonomisi olarak sıralanır. Kişiler ihtiyaçlarını karşılayabilmek için

¹ Bu makale 24-25 Ekim 2019 tarihlerinde Niğde’de düzenlenen 6. Uluslararası Muhasebe ve Finans Araştırmaları Kongresinde sunulmuş olan özet bildirinin genişletilmiş tam metnidir.

öncelikle takas gerçekleştirmiş, sonrasında altın, gümüş, banknot ve kağıt para değişim aracı olarak kullanılmıştır.

Günümüzde kişiler alışverişlerinde kağıt para yanında, banka hesaplarında bulunan kağıt paraları temsilen banka kartları vasıtasıyla dijital para da kullanabilmektedir. “Altından, altına dayalı kağıt paraya, oradan itibari paraya, sonrasında ise dijital paraya geçiş, bilişim teknolojilerinin gelişmesi ile mümkün olmuştur. Paranın soyutlaşması ve kavramsallaşması insanlık tarihinden bu yana sürüp gitmektedir” (Çarkacıoğlu, 2016:6). Yaşam koşulları ve ihtiyaçların değişimi, teknolojik gelişmeler, yaşanan finansal krizler paranın gelişiminde önemli olmuştur. Literatürde, özellikle 2008 yılında yaşanan finansal kriz sonrasında finansal sorunlara çözüm bulmak amacıyla Bitcoin kripto parasının doğduğu ifade edilmektedir. Satoshi Nakamoto tarafından geliştirilen eşler arası nakit sistemi Bitcoin ile birlikte, elektronik olarak varlık transferine imkan sağlayan sistem olan blok zincir ve dağıtılmış defter teknolojisi kavramlarının da gündeme gelmesine neden olmuştur.

2008 yılından bu yana, Satoshi Nakamoto tarafından geliştirilen Bitcoin dışında çok sayıda kripto para birimi de geliştirilmiş ve kullanılmaya başlanmış, varlıkları temsil eden tokenların geliştirilmesine yol açmıştır. Genel bir ifadeyle kripto varlıkların sayısında, türünde ve işlem hacimlerinde artış yaşanmıştır. Bu genişleme beraberinde Bitcoin ve diğer kripto varlıkların muhasebeleştirilmesi konusunu da gündeme getirmiştir. Bu çalışmada kripto varlıklar, kripto varlıkların çeşitleri, temini ve mevcut durumu hakkında bilgi verilmeye, IASB tarafından kamuoyunun görüşüne sunulan kripto paraların muhasebeleştirilmesine ilişkin geçici gündem kararı incelenmeye, kripto para dışındaki diğer kripto varlıkların muhasebeleştirilmesi incelenmeye çalışılacaktır.

2. KRİPTO VARLIK KAVRAMI VE SINIFLANDIRILMASI

Wiley Brand (2016)’a göre 2008 mali krizinde, 1930’larda yaşanan Büyük Buhran’ın tekrarlanmasını önlemek isteyen ülkelerin merkez bankaları tarafından para basılmış, bu durum enflasyonun artmasına, bazı ülkelerin finansal krizi daha yoğun yaşamalarına neden olmuştur. Satoshi Nakamoto, yıkıcı güç olarak adlandırılabilir mevcut finansal yapıdan oldukça farklı olan yeni bir parasal sistemin oluşturulması gerektiğine karar vermiştir (Wiley Brand, 2016:8).

2008 yılında Satoshi Nakamoto tarafından “Bitcoin: Peer-to-Peer Electronic Cash” başlıklı çalışma yayınlamıştır. Nakamoto (2008)’ya göre, elektronik ticarete yaşanabilen olumsuzlukların giderilmesi, güvenilir bir ortamda varlık transfer işleminin yapılabilmesi, işlem maliyetlerinin düşürülmesi için iki tarafın üçüncü bir tarafın aracılığına ihtiyaç duymadan güvenli bir

ortamda kriptografi ile varlık transferini gerçekleştirmelerine imkan veren bir sisteme ihtiyaç vardır. Nakamoto tarafından bu çalışmada yapılan öneri ile Bitcoin, kripto varlık, kripto para, blok zincir ve dağıtılmış defter teknolojisi konuları tartışılmaya, işlem görmeye başlamıştır. İlk kripto para Bitcoin olmasına rağmen, zaman içinde çok sayıda kriptografik para ve “token” adı verilen kriptografik varlıklar geliştirilmiştir. Dolayısıyla kripto paralar ve kripto para dışındaki diğer varlıklar kripto varlıklar olarak anılmaya başlanmıştır.

Kripto varlığın yaygın olarak kabul edilen tek bir tanımı yoktur (HM Treasury, 2018: 11). Yeni bir kavram olduğu için kabul edilen tek bir tanımının olmaması olağan bir durum olup kripto varlığa ilişkin değişik tanımlamalar yapılmıştır. Kripto varlık tanımlarından bazıları şöyledir:

- Kripto varlıklar, dağıtılmış defterlerde kaydedilen dijital varlıklardır. Adlarını halka açık, izinsiz dağıtılmış defterlerde kullanılan kriptografik güvenlik mekanizmalarından alırlar (Ernst&Young, 2018a:2).
- Kripto varlıklar, algılanan veya doğal değerinin bir parçası olarak kriptografiye ve dağıtılmış defter teknolojisine bağlı özel bir varlık türüdür (FSB, 2018:3).
- Kripto varlıklar, varlık birimlerinin üretimini düzenlemek ve merkezi bir otorite olmaksızın taraflar arasındaki transferleri doğrulamak için kriptografik tekniklerin kullanıldığı dijital varlıklardır (Ernst&Young, 2018b: 1).
- Kripto varlıklar bir tür dağıtılmış defter teknolojisi kullanan ve elektronik olarak aktarılabilen, saklanabilen, alınıp satılabilen değer veya sözleşme haklarının kriptografik olarak güvenli dijital temsilcileridir (HM Treasury, 2018: 11).

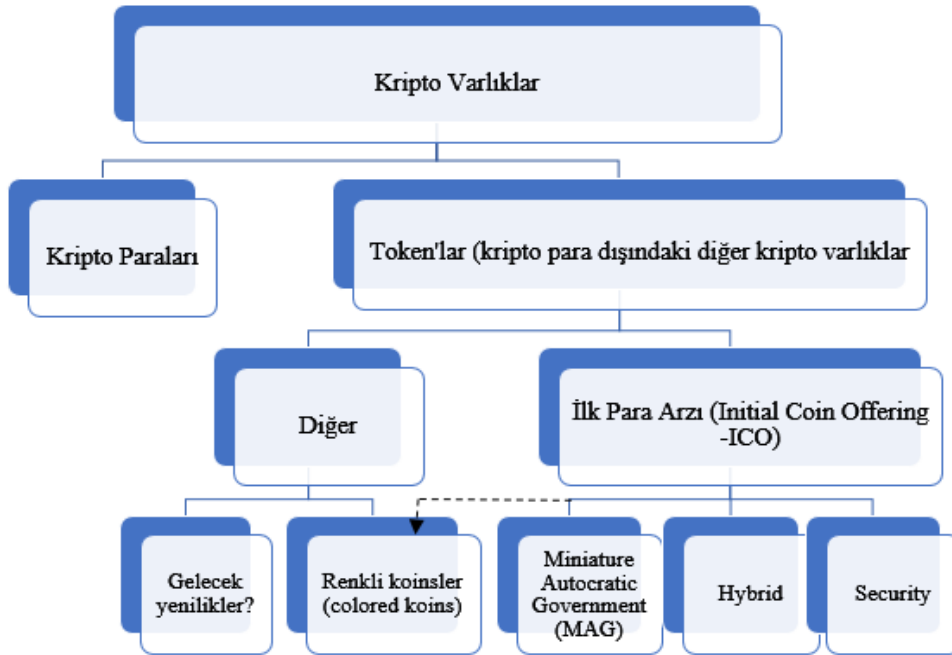
Henüz fikir birliğine varılmış ve genel kabul görmüş bir tanımı yapılmasa da, yapılan tanımlamalarda birtakım genel özelliklerin mevcut olduğu görülmektedir. Kripto varlıkların genel özellikleri şunlardır (Elliott ve Lima, 2018:3):

- Ulusal otoritelere bağlı değildir.
- Dijital ve sınırsız ekonomileri güçlendirir.
- Herhangi bir geleneksel varlık sınıfına tam olarak uymazlar.
- Merkezi olmayan aktörler ağının karar almasına dayanmaktadır.
- Bu ağlarda karar vermeyi yönetmek için farklı modeller kullanır.

Nakamoto tarafından eşler arası ödeme sisteminin geliştirilmesinden sonra farklı amaçlarla kullanılacak olan, farklı anlamları ifade eden çok sayıda kripto varlık geliştirilmiştir. “Uygulamada, kripto varlıklar farklı insanlar için farklı anlamlar ifade eder: emtia gibi yatırım varlığı sınıfı, altın gibi değer deposu, yasal bir değişim aracı, gizli bir değişim yöntemi, hak ve mülkiyet kaydı, hatta ödül puanları gibi bir teşvik mekanizması” (Nagaraj

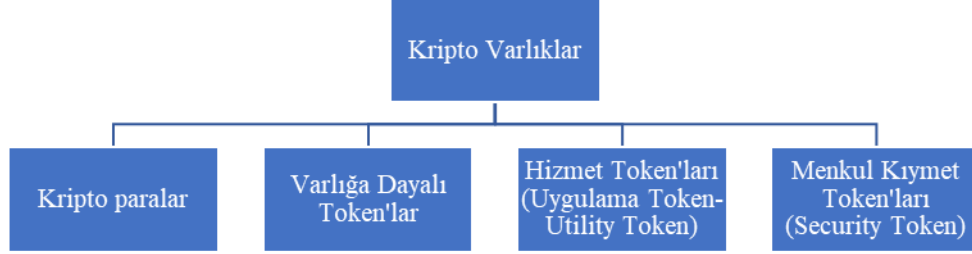
vd., 2018: 2). Yasalar karşısındaki durumun tespiti, sağladığı haklar, kazançlar ve yapılan giderlerin muhasebe kayıtlarına yansıtılabilmesi açısından farklı amaçlarla kullanılması için geliştirilen çok sayıda kripto varlığın sınıflandırılması önem arz etmektedir.

Demertzis ve Wolff (2018), kripto varlıkların gerçek varlıkları temsil eden, gerçek varlıkları temsil etmeyen ve bir kurumun desteğine ihtiyaç duyanlar olmak üzere üç grupta incelenebileceğini, ancak uygulamada her geçen gün yeni kripto teknolojiler ve dağıtılmış defterlerin ortaya çıktığını ifade etmiştir. Şekil 1’de görüldüğü gibi, Ernst&Young (2018a) kripto varlıkları kripto paralar ve tokenlar olmak üzere iki temel grupta incelemeyi uygun görmüştür. Baur (2019) ise temel karakteristiklerine göre kripto varlıkları kripto varlıklar, varlığa dayalı tokenlar, hizmet tokenları (utility token) ve menkul kıymet tokenları (security token) olarak dört gruba ayırmıştır (Şekil 2). Demertzis ve Wolff (2018) ise kripto varlıkları temelde kripto paralar ve ilk koin arzı (initial coin offerings-ICO) olarak sınıflandırmış, ilk koin arzını gelecekteki hizmetlere erişim sağlayan hizmet tokenları ve finansal getiri sağlayan menkul kıymet tokenları olarak ikiye ayırmıştır. HM Treasury (2018) ise kripto varlıkları değişim tokenları (exchange tokens), hizmet tokenları (utility token) ve menkul kıymet tokenları (security token) olarak üç gruba ayırmış, kripto paraların değişim tokenları içinde yer aldığını ifade etmiştir.

Şekil-1: Kripto Varlıkların Sınıflandırılması

Kaynak: Ernst&Young, 2018a: 3

Şekil-2: Kripto Varlıkların Sınıflandırılması

Kaynak: Baur, 2019'dan yararlanılarak hazırlanmıştır.

Bu çalışmada kripto varlıklar, kripto paralar ve tokenlar olmak üzere iki başlık altında incelenmiştir.

2.1. Kripto Paralar

2.1.1. Kripto Para Kavramı

“Kripto para” kelimesi çoğu zaman tüm kripto varlıkları kapsayan bir terim olarak kullanılır (CPA, 2018:3). Ancak kripto paralar kripto varlıkların sadece bir bölümünü oluşturmaktadır.

Kripto para birimleri, kriptografi temelli blok zinciri olarak adlandırılan bir yapı kullanılarak oluşturulan, fiziksel varlıkları olmayan, herhangi bir merkezi bulunmayan, herhangi bir otorite tarafından kontrol edilemeyen, taraflar arası hızlı, düşük maliyetli ve güvenli bir para transferi sağlayan elektronik ortamlarda işlem gören sanal para birimleri olarak tanımlanabilir (Şahin, 2018: 899).

Kripto para birimi, USD gibi normal para birimlerine benzer bir takas aracıdır, fakat belli kriptografi ilkeleri tarafından mümkün kılınan işlem vasıtasıyla dijital bilgi alışverişi amacıyla tasarlanmıştır (Graydon, 2014). Kripto para, devlet tarafından ihraç edilen itibari para (fiat currency) birimine eşler arası alternatif oluşturmak için herhangi bir merkez bankasından bağımsız genel amaçlı bir değişim aracı anlamına gelir (Ernst&Young, 2018a:3). Kripto para, güvenlik açısından kriptoloji bilimini kullanan, dijital ve sanal bir para birimidir ve matematik temelli şifrelenmişlerdir (Kaplanhan, 2018: 106).

Kripto para; ihracı, yönetimi ve denetimi herhangi bir kurumun elinde olmayan, kriptografik imzaların kullanılması ile çevirim içi eşler arasında transfer edilebilen para birimi, olarak tanımlanabilir. Kripto para birimlerinin fiziksel bir varlığı yoktur, genellikle herhangi bir para birimiyle

bağlantılı değildirler veya herhangi bir hükümet, merkez bankası, tüzel kişilik, varlık veya mal tarafından desteklenmezler (CPA, 2018:3). Diğer bir ifadeyle, değişim veya yatırım amaçlı elde tutulabilen kripto paralar fiziksel bir varlığa sahip olmayıp, merkezi bir otoritenin güvence ve denetimine tabi değildirler. Kripto-paralar, merkezi elektronik paraların ve bankacılık sistemlerindeki aksine, merkezi olmayan yapıdadırlar. Merkezi olmayan bu yapının kontrolü Blok-Zincir (BlockChain) işlem veri tabanları tarafından gerçekleştirilir (Çarkacıoğlu, 2016: 8). Kripto parayı ayakta tutan sistem blok zinciri (Blockchain) teknolojisidir. Blok zinciri; hesap defteri girişini ya da bir hesap hareketi kaydını temsil eden veri yapısıdır (Kaplanhan, 2018: 106).

Günay ve Kargı (2018)'a göre, herhangi bir merkezi otoriteye bağlı olmaması, dijital olması, fiyatlarının genel itibariyle değişken olma eğiliminde olması, kullanımının anonim nitelik göstermesi kripto paraların temel özellikleridir. Çetinkaya (2018) çalışmasında kripto paralar ve günümüz para sistemi arasındaki ilişkiyi kripto paraların swot analizi ile incelemiş olup, bu analiz Tablo 1'de verilmiştir. Tablo 1'de verilen fırsatlar, tehditler, güçlü ve zayıf yönlerin kripto paraların özelliklerini oluşturduğu söylenebilir.

Tablo-1: Kripto Paralara İlişkin Swot Analizi

FIRSATLAR - Sırdaş hesap olma özelliği - Arz artışının yapılamaması	TEHDİTLER - Dağıtık sistemle takip edilmesi - Merkezi Yönetiminin olmaması - Hesapların isme kaydedilememesi
GÜÇLÜ YÖNLER - Yüksek güvenli şifreleme - İsteğe göre yönlendirilememe - Miktarın değiştirilememesi	ZAYIF YÖNLER - Kabul görme sorunu - Hesap güvenliğinin olmaması - Vergilendirilememesi - Kara para aklamada kullanılması

Kaynak: Çetinkaya, 2018: 20

Graydon (2014), Antonopoulos (2015), TÜBİTAK (2019), World Bank (2017), CA ve PWC (2015)'a göre Bitcoin, dolayısıyla kripto para, blok zincir ve dağıtılmış defter teknolojisi gibi kavramlar 2008 yılında Satoshi Nakamoto tarafından ortaya atılmış ve kullanılmaya başlanmıştır. Bu teknolojiler anonim özelliği olan, diğer bir ifadeyle herhangi bir kurum tarafından basılmayan, bitcoin madenciliği ile üretilen, fiziksel bir özelliği olmayan, taraflar arasında doğrudan varlık transferine imkan sağlayan

teknolojilerdir. İlk kripto para Bitcoin olmasına, dünya çapında bazı ülkeler tarafından kabul edilip yasallaştırılmasına bazı ülkeler tarafından kabul edilmemesine rağmen, 2008 yılından beri dünya çapında çok sayıda kripto para dolaşıma girmiştir. “1500’den fazla kripto para birimi ve daha fazlası geliştirilmektedir” (CPA, 2018:5). Bitcoin dışında en bilinen kripto para birimleri Ethereum, XRP, Litecoin’dir. CoinMarketCap (2019)’dan edinilen bilgiye göre 23.03.2019 tarihi itibarıyla piyasa değeri açısından ilk 10 kripto para birimi Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo-2: Piyasa Değeri İtibarıyla İlk 10 Kripto Para İle İlgili Bilgiler

	Adı	Piyasa Değeri (\$)	Fiyat (\$)	Hacim (24 saat) (\$)	Dolaşımdaki Arz
1	Bitcoin	70.860.187.605	4.025,18	9.255.888.832	17.604.250 BTC
2	Ethereum	14.491.478.160	137,56	4.488.053.126	105.346.117 ETH
3	XRP	13.003.543.039	0,31209	684.991.638	41.666.017.553 XRP
4	Litecoin	3.643.937.195	59,74	1.674.187.418	60.999.461 LTC
5	EOS	3.308.190.602	3,65	1.397.320.958	906.245.118 EOS
6	Bitcoin Cash	2.807.751.144	58,75	390.082.670	17.686.863 BCH
7	Stellar	2.096.467.008	0,10904	244.954.207	19.225.307.019 XLM
8	TRON	1.514.110.267	0,02270	172.704.327	66.682.072.191 TRX
9	Cardano	1.495.149.047	0,05766	119.081.043	25.927.070.538 ADA
10	Bitcoin SV	1.181.972.623	66,89	97.368.529	17.670.348BSV

Kaynak: CoinMarketCap (2019), <https://coinmarketcap.com/coins/> (23.03.2019)

2.1.2. Bitcoin Temini ve Bitcoin Transferi

Bitcoin adı verilen kripto paralar bitcoin madenciliği veya kripto para madenciliği adı verilen bir yapı tarafından üretilir. “Bitcoin madenciliği, Bitcoin üretim işlemidir. Finansal transferleri sağlayan, yapılan finansal işlemleri onaylayan ve yeni Bitcoin’lerin üretimini sağlayan bir yapıdır” (Saraç, 2018). Bu yapı bitcoin veya diğer kripto paraların transferinin gerçekleştiği ve dağıtılmış defterlerde kayıt altına alındığı blokzincir teknolojisidir. Kripto paralara ilişkin transfer emirleri ağda bulunan kullanıcılar tarafından onaylanarak bloklarda kayıt altına alınır. Her bir bloğun belli bir işlem hacmi vardır. Verilen ve gerçekleşen her bir emir blokzincirde kayıtlara alınıp raporlanarak özetlenir. “Bitcoin madenciliği yapmak isteyenler bu blokları oluşturup işlemlerin gerçekleşmesini sağlamaktadırlar” (Yumuşaker, 2019: 1015). Kızıl (2019)’a göre, bilgisayar teknolojisi ve internetten yararlanarak blokzincire yeni bir halka ekleme sonucunda kripto para üretilmekte, üretimi yapan ağdaki katılımcılar da yapmış oldukları üretim neticesinde hediye olarak kripto para

kazanmaktadırlar. “Bu şekilde sanal bir madencilik yapılmakta ve üretim sağlanmaktadır. Fakat bu üretim sonsuz sayıda olmayıp miktarı sabittir. Bu araçların en başında Bitcoin gelmekte olup üretilecek miktarı 21 milyon adettir” (Kızıl, 2019: 180).

Bitcoin temini, daha genel bir ifadeyle kripto para temini için madencilik dışında yöntemler de kullanılmaktadır. Antonopoulos (2015)’a göre, yeni kullanıcılar için bitcoin edinmenin dört yolu, bitcoin kullanan bir tanıdıktan bitcoin satın almak, web tabanlı borsalardan bitcoin satın almak, bitcoin karşılığında mal veya hizmet satışı yapmak veya bitcoin ATM’lerinden bitcoin temin etmektir. Çarkacıoğlu (2016)’na göre diğer bitcoin temin yöntemi bitcoin faiz getirisidir. “Bitcoinden faiz getirisi elde etmek isteyenler, Bitcoinlerini başka bir bitcoin adresine gönderip, faiz getirisi alabilirler” (Çarkacıoğlu, 2016:35).

Bitcoin ve diğer kripto paralar ile işlem yapabilmek için öncelikle web tabanlı özel borsalarda “cüzdan” olarak adlandırılan bir hesap açmak gerekir. “Banka hesabı açmaya benzer şekilde, müşterinizi tanıyın (Know Your Customer – KYC) ve kara para aklamayı önleme (anti-money laundering – AML) bankacılık düzenlemeleri ile uyumlu kimlik tespit biçimlerine ihtiyaç duymaları nedeniyle bu hesapları açmak birkaç gün veya hafta alır (Antonopoulos, 2015:9). Bitcoin hesabının açılmasından sonra bitcoin ile işlem yapmak mümkündür.

Temin yöntemlerinden herhangi biri ile bitcoin temin etmek, transfer etmek veya elden çıkarmak isteyen kişi, sistemde transfer emrini verir. Antonopoulos (2015)’a göre her bir işlem bir veya daha fazla girdi olarak bitcoin hesabının borcuna, transfer edilen her bir çıktı da bitcoin hesabının alacağına işlenir. “Çıktılar girdilerden az olur ve aradaki bu fark işlem madencisi tarafından alınan küçük bir ödeme olan işlem ücretini temsil eder” (Antonopoulos, 2015:18). Dijital imza ile gerçekleştirilen bu işlem, ağdaki diğer bilgisayarlar tarafından onaylandığında transfer gerçekleşir.

2.2. Tokenlar

Kripto para dışındaki kripto varlıklar “token” olarak anılmaktadır. Token kelimesinin Türkçe karşılığı “simge, marka, fiş, jeton, kupon” (<https://dictionary.cambridge.org/>) dur. Ancak Türkçe internet sayfalarında yapılan taramada token kelimesinin kullanıldığı görülmüştür. Bu nedenle bu çalışmada da token kelimesi kullanılmıştır. Diğer taraftan, tanımı ve işlevi dikkate alındığında “token” kelimesi yerine “kupon” kelimesinin kullanılmasının uygun olabileceği söylenebilir.

Token, genel amaçlı değer transferinden başka bir şey sağlayan kripto para olmayan varlık anlamına gelmektedir (Ernst&Young, 2018: 5). Token, bir coinin alt yapısını kullanarak oluşturulmuş varlık (<https://kriptoakademi.com/>), Ethereum, Waves gibi platformlarda üretilen

ve bir varlığı temsil eden araç veya değerlerdir (Yazıcı, 2017). Token, kripto para dışında herhangi bir varlığı temsil eden, elinde bulundurana birtakım haklar sağlayan kripto varlıklar, olarak tanımlanabilir.

Baur (2019)'a göre, tokenlar varlığa dayalı tokenlar, hizmet tokenlar (utility token), menkul kıymet tokenları (security token) olmak üzere üçe ayrılır. Baur (2019) tarafından bu tokenlara ilişkin olarak yapılan açıklamaları şu şekilde özetlemek mümkündür:

- Varlığa dayalı token, altın veya petrol gibi fiziksel bir varlığın sahipliğini temsil eden ve değeri bu fiziksel varlıklara bağlı olarak belirlenen tokenlardır.
- Hizmet tokenları (utility token), işletmenin varlıkları üzerinde hak sağlamayan, değişim aracı olarak kullanılmayan, sadece belli ürün veya hizmetlere erişim imkanı sağlayan, değeri bu ürün veya hizmetlere olan talebe bağlı olarak belirlenen tokenlardır. “Hizmet tokenları, tipik olarak bir dağıtılmış defter teknolojisi platformu kullanılarak sağlanan belirli ürün veya hizmete erişim için kullanılabilen tokenlardır” (HM Treasury, 2018: 11).
- Menkul kıymet tokenları (security token), nakit veya finansal varlık alma hakkı, oy kullanma hakkı gibi haklar veren ve değeri işletmenin başarısına bağlı olarak belirlenen tokenlardır. “Bunlar, sahiplik, paranın belirli bir miktarının geri ödenmesi veya gelecekteki kârlardan pay alma gibi haklar sağlayabilir” (HM Treasury, 2018: 11)

3. KRIPTO VARLIKLARIN VE IASB KAPSAMINDA KRIPTO PARALARIN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

3.1. Türkiye’de Kripto Varlıkların Vergilendirilmesi ve Muhasebeleştirilmesine İlişkin Yaklaşımlar

Kripto araçların hukuki durumu, sahipliğin yetki ve sorumlulukları ile muhasebe açısından sınıflandırılması, değerlemesi, kazanç/kayıpların muhasebeleştirilmesi ve finansal tablolarda sunumu konusunda öncelikle bu araçların menkul kıymet, emtia veya para olarak kabul edilmesi hususları tartışmalıdır (Yalçın, 2019: 107). Bu tartışmalar Türkiye’de ve dünyada yapılan çalışmalarla da ortaya konmaktadır.

Türkiye’de Bitcoin kullanıcılarını koruma altına alan bir mevzuat olmadığı gibi, bitcoin kullanılarak yapılan ödemelerin veya bitcoin ile yapılan tahsilatların nasıl muhasebeleştirileceğine ilişkin bir düzenleme de bulunmamaktadır (Aslantaş Ateş, 2016: 362).

Şahin (2018) kripto paraların muhasebeleştirilmesine ilişkin literatürde yer alan seçenekleri ve bu seçeneklere ilişkin muhasebe standartlarını incelemiş, Tablo 3’te de görüleceği üzere, inceleme sonucunda kripto paraların maddi

olmayan varlık olarak sınıflandırılabilmesi ve muhasebeleştirilebileceği yargısına varmıştır.

Tablo-3: TMS ve TFRS Çerçevesinde Kripto Para Birimlerinin Muhasebeleştirilmesine Yönelik Olası Seçenekler

Kabul ya da Ret	Seçenekler	İlgili TMS ve / veya TFRS	Açıklama
	Nakit ve Nakit Benzeri	TMS-7 Nakit Akış Tabloları	Değerlerinde aşırı dalgalanmalar sebebiyle önemli değişim riski Merkezi bir otoriteleri yoktur
	Stok	TMS-2 Stoklar	Üretilemezler ya da sınırlı üretilebilirler Hiçbir mal veya hizmetin ilk madde/malzemesi değildir
	Finansal Araç	TMS-32 Finansal Araçlar	Sözleşmeden doğan hak veya yükümlülükleri yoktur Başka bir işletmenin özkaynağına dayalı değildirler Bir işletmeden diğerine geçtikten sonra bir önceki işletme ile bağları tamamen kopmaktadır
	Satış Amaçlı Elde Tutulan Duran Varlık	TFRS-5 Satış Amaçlı Elde Tutulan Varlıklar ve Durdurulan Faaliyetler TMS-16 Maddi Duran Varlıklar	Fiziki olarak bir varlıkları yoktur
	Maddi Olmayan Varlık	TMS-38 Maddi Olmayan Duran Varlıklar	Fiziki nitelikleri yoktur Sahibinin kripto paralar üzerinde tam kontrolü vardır Belirlenebilirler (işletmeden ayrılabilirler) İşletmeye fayda sağlamaları beklenir

Kaynak: Şahin, 2018: 916

Aslantaş Ateş (2016) kripto para birimlerinin muhasebe kayıtlarını incelediği çalışmada değişim aracı olarak kullanılan veya bitcoin borsasından yatırım amaçlı alınan bitcoinin yabancı para olarak değerlendirilmesi gerektiğini, dolayısıyla yabancı paranın muhasebe kayıtlarına ilk defa alınması ve değerlemesine ilişkin muhasebe uygulamalarına tabi olması gerektiğini ifade etmiştir.

Kaplanhan (2018) çalışmada kripto paranın üretimi, yönetimi, kullanımına ilişkin bilgiler vermiş, kripto paranın para sayılması ve emtia sayılması halinde Türk mevzuatı açısından durumunu incelemiştir. Çalışması sonucunda kripto paraları “belirli bir değeri olan veriler bütünü” (Kaplanhan, 2018: 120) olarak nitelendirmiştir.

Günay ve Kargı (2018) kripto paraların vergilendirilmesi konusunu Türk vergi sistemi açısından değerlendirmeyi amaçladıkları çalışmalarında kripto paranın para olarak kabul edilmesi halinde vergilendirilmeyeceğini, menkul kıymet olarak kabul edilmesi halinde geçici veya sürekli faaliyet olmasına bağlı olarak arazi kazanç veya ticari kazanç vergiye tabi tutulacağını, emtia

yaklaşımının Türk mevzuat ve finansal sistemi açısından kullanılabilir olduğunu ifade etmişlerdir.

Doğan vd. (2018) çalışmalarında finansal varlık, para ve emtia olarak kabul edilmesi varsayımları altında bitcoinden elde edilen gelirin vergilendirilmesi ve muhasebeleştirilmesine ilişkin önerilerde bulunmuşlardır.

Yalçın (2019) çalışmalarında kripto varlık madencisi işletmeler, kripto varlıkların alım-satımını yapan işletmeler ve kripto varlıkları değişim aracı olarak kullanan işletmelerde kripto varlıkların muhasebeleştirilmesini Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği (MSUGT) ve Uluslararası Muhasebe/Finansal Raporlama Standartları doğrultusunda incelemişlerdir. Yalçın (2019) tarafından yapılan çalışmada MSUGT açısından ulaşılan sonuçları şu şekilde özetlemek mümkündür:

- Kripto varlık madenciliği yapan işletmeler hizmet işletmeleri olarak nitelendirilebilir. Dolayısıyla bu işletmeler tarafından kripto varlık üretimi için katlanılan maliyetler hizmet üretim maliyeti, elde edilen gelirler satış geliri, elde edilen kripto varlıklar ise Diğer Hazır Değerler kapsamında raporlanacak, dönem sonunda değerlemeye tabi tutularak kambiyo kârı veya kambiyo zararı olarak kayıtlara alınacaktır.
- Kripto varlıkları değişim aracı olarak kullanan işletme satışları nedeniyle tahsil ettiği kripto varlığı Diğer Hazır Değerler kapsamında, satışla ilgili giderler ile çevirim ve komisyon giderlerini pazarlama, satış ve dağıtım giderleri kapsamında kayıtlara alacaktır. Alışlarında kripto varlık ile ödeme yapan işletme, aldığı varlığın değerini kripto varlığın işlem tarihindeki kuru üzerinden TL'ye çevirerek, alış nedeniyle katlandığı işlem maliyeti ve komisyonları ise varlığın maliyetine dahil ederek kayıtlara alacaktır.
- Kripto varlıkların alım-satımını yapan işletmelerde “satılmak üzere bulunan kripto araçlar konsinye varlıklar olarak kaydedilip raporlanmalıdır. Bu işletmelerin faaliyet gelirleri elde ettikleri komisyonlardan, faaliyet giderleri ise bu amaçla maruz kaldıkları harcama veya borçlanmalardan oluşmaktadır” (Yalçın, 2019: 117).

Akiz (2019) kripto paraları vergi, muhasebe ve denetim açısından incelediği çalışmasında kripto paranın nakit ve benzeri araç, finansal araç, stok, satış amaçlı elde tutulan duran varlık, maddi olmayan duran varlık olarak kabul edilmesi durumunda hangi hesaplarda muhasebe kayıtlarına alınabileceğini değerlendirmiştir. Bilindiği gibi kripto varlıklar ile yapılan işlemler dağıtılmış defterlerde bloklara kaydedilerek blokzinciri oluşturur. “Blockchain mevcut muhasebe sisteminin tamamen değişmesine neden olabilecek bir teknolojik bir yeniliktir” (Akiz, 2019: 12).

Yumuşaker (2019) çalışmasında ülkemizde bitcoin ile yapılan işlemlerin muhasebeleştirilmesine ilişkin değerlendirme yapmayı amaçlamış, bitcoinin

para olarak kabul edilmesi halinde yabancı paraların dönem içi ve dönem sonu muhasebe uygulamalarına tabi olabileceğini, kripto paranın transferi için katlanılan giderlerin komisyon gideri olarak muhasebeleştirilebileceğini; kripto paranın emtia olarak kabul edilmesi halinde ise diğer stoklar hesabında muhasebeleştirilebileceğini ifade etmiştir.

Kızıl (2019) çalışmasında Türk mevzuatında menkul kıymet, para ve emtia olarak kabul edilmesi ile kripto para madenciliği yapılması halinde kripto paranın vergilendirilmesi ve muhasebeleştirilmesi konularını incelemiş ve örneklendirmiştir.

Türkiye’de yapılan ve yukarıda bir kısmı verilen çalışmalar, dünya çapında yapılan çalışmalar ile ülkelerin kripto varlıklara yaklaşımı incelendiğinde kripto varlıkların hukuki niteliği, vergi ve muhasebe uygulamaları karşısındaki durumuna ilişkin belirsizliklerin devam ettiği görülecektir.

3.2. IASB Kapsamında Kripto Paraların Muhasebeleştirilmesi

Çalışmanın bu bölümünde, önceki bölümlerde yapılan açıklamalar ile IASB tarafından kripto paralar için yapılan ve 15 Mayıs 2019 tarihine kadar kamuoyu görüşüne açık tutulan açıklamalar doğrultusunda muhasebeleştirme işlemleri incelenecektir. Muhasebe kayıtlarının yapılmasında vergi ve komisyon giderleri dikkate alınmamıştır.

3.2.1. IASB Tarafından Yapılan Yorum

2009’dan bu yana artan bir sayıya, iş hacmine ve piyasa değerine sahip olmuş olan kripto paraların muhasebeleştirilmesine ilişkin çalışmalar da giderek artmaktadır. Kripto paraların muhasebeleştirilmesi Uluslararası Finansal Raporlama Standartları Yorumlama Komitesi (International Financial Reporting Standards Interpretations Committee-IFRIC)’nin de gündeminde olmuştur. IASB (2019)’a göre, bu Komite 5-6 Mart 2019 tarihinde yapmış olduğu toplantıda kripto paraların muhasebeleştirilmesi konusunda bir değerlendirme yapmış, geçici gündem kararı almış, almış olduğu bu kararı 15 Mayıs 2019 tarihine kadar görüşe açık tutmuştur.

IASB (2019)’a göre, Komite’nin kripto paraların muhasebeleştirilmesine ilişkin bir görüş oluşturmak için incelemiş olduğu standartlar ve standartların ilgili maddeleri şunlardır:

- IAS 38 Maddi Olmayan Duran Varlıklar Standardı - 2.Paragraf - standardın kapsamı
- IAS 38 Maddi Olmayan Duran Varlıklar Standardı - 8.Paragraf – tanımlar, varlık tanımı
- IAS 38 Maddi Olmayan Duran Varlıklar Standardı - 12.Paragraf - belirlenebilirlik kriteri

- IAS 21 Kur Değişiminin Etkileri Standardı - 16.Paragraf - yabancı para işlemlerinin ilk muhasebeleştirilmesi
- IAS 32 Finansal Araçlar: Sunum Standardı - 11.Paragraf - tanımlar, finansal varlık tanımı
- IAS 32 Finansal Araçlar: Sunum Standardı - Uygulama Rehberi 3.Paragraf-tanım, finansal varlık ve finansal borçlar tanımı
- IAS 2 Stoklar Standardı - 6.Paragraf - tanımlar, stok tanımı

Komite, normal iş akışı içinde satış amaçlı elde tutulmaları halinde kripto paralar için IAS 2 Stoklar Standardının uygulanabileceği sonucuna varmıştır. Eğer IAS 2 uygulanamazsa, işletme kripto paralar için IAS 38'i uygular (IASB, 2019). Diğer bir ifadeyle, Komite tarafından bu standartların değerlendirilmesi sonucu varılan karar, kripto paraların nakit olmadığı, satış amaçlı elde tutulan kripto paraların stok olarak nitelendirilebileceği ve muhasebeleştirilebileceği, aksi halde kripto varlıkların maddi olmayan duran varlık olarak muhasebeleştirilebileceği olmuştur.

3.2.2. Satış Amaçlı Elde Tutulan Kripto Paraların Muhasebeleştirilmesi

Yukarıda belirtildiği gibi, IASB (2019) tarafından yapılan yorumda, satış amaçlı elde tutulan kripto paraların muhasebeleştirilmesinde IAS 2 Stoklar Standardının uygulanması önerilmiştir. IAS 2 Stoklar Standardına göre, stoklar maliyet değeri veya net gerçekleşebilir değerden düşük olanı ile değeri lenir. “Stokların maliyeti; tüm satın alma maliyetlerini, dönüştürme maliyetlerini ve stokların mevcut konuma ve duruma getirilmesi için katlanılan diğer maliyetleri içerir” (IASB, 2003: A983). Satın alma maliyeti, söz konusu stokun satın alma fiyatı ile stokun elde edilmesi için katlanılan diğer maliyetlerin toplamından oluşur. IAS 2 Stoklar Standardı paragraf 12 ile 14 arasında açıklanan dönüştürme maliyetleri ise, söz konusu stokun üretimi ile ilgili olan üretim maliyetlerinden oluşmaktadır. Satış amaçlı üretilen veya elde tutulan “stoklar satıldığında bunların defter değeri, ilgili hasılatın finansal tablolara yansıtıldığı dönemde gider olarak finansal tablolara yansıtılır” (IASB, 2003: A987). Dolayısıyla, satış amaçlı alınan veya üretilen kripto paralar maliyet değeri veya gerçekleşebilir değerden düşük olanı ile değerlendirilerek stok olarak kayıtlara alınır. Stok olarak kayıtlara alınan kripto paralar satıldığında, satıştan elde edilen gelir satış hasılatı olarak kayıtlara alınırken, satılan kripto paralar defter değeri üzerinden dönem gideri olarak kaydedilir.

Sermeçeli (2018) çalışmasında Bitcoinin oluşturduğu ekonomideki gelir kaynaklarını beş grupta toplamış ve bu gelir kaynaklarının muhasebeleştirilmesini örneklendirmeye çalışmıştır. Ayrıca, Kızıl (2019) çalışmasında kripto para madenciliği ile kripto para elde edilmesine ilişkin bir örnek vermiştir. Bu açıklamalar ile Sermeçeli (2018) ve Kızıl (2019) tarafından verilen örnekler doğrultusunda kripto paranın muhasebeleştirilmesine ilişkin basit bir örnek ve muhasebe kaydı aşağıda verilmiştir.

örnekte işletme tarafından üretilen kripto para için tek düzen hesap planında boş bırakılan 154 nolu hesap kodu kullanılmıştır.

Kripto para üretimi dışında satış amaçlı elde tutulan ve emtia olarak nitelendirilen kripto paraların muhasebeleştirilmesi de stoklar kapsamında yapılacaktır. Bu durumda, “alış bedeli üzerinden “159 Diğer Stoklar” hesabının “Bitcoin Emtiaları” yardımcı hesabında, Bitcoin’ler satıldığında ise elde edile satış tutarları “600 Yurt İçi Satışlar/601 Yurt Dışı Satışlar” hesabının “Bitcoin Satışları” yardımcı hesabında, maliyet kayıtları için de 623 Diğer Satışların Maliyeti hesabının “Bitcoin Satışlarının Maliyeti” yardımcı hesabında izlenebilir” (Doğan vd., 2018: 32). Örneğin, işletmenin 01.11.2019 tarihinde satmak amacıyla 70.000TL tutarında kripto para almış, 05.11.2019 tarihinde ise elinde bulunan kripto paraları 82.000TL’ye sattığı varsayıldığında muhasebe kayıtları şu şekilde olacaktır:

01.11.2019			
159 DİĞER STOKLAR			
159.09 Bitcoin Emtiaları		70.000	
102 BANKALAR			70.000
Kripto para alışı			
05.11.2019			
102 BANKALAR		82.000	
600 YURT İÇİ SATIŞLAR			
600.09 Bitcoin Satışları			82.000
Kripto paranın satışı			
05.11.2019			
623 DİĞER SATIŞLARIN MALİYETİ			
623.09 Bitcoin Satışlarının Maliyeti		70.000	
159 DİĞER STOKLAR			70.000
159.09 Bitcoin Emtiaları			
Kripto paranın satış maliyeti			
/			

3.2.3. Kripto Paraların Maddi Olmayan Duran Varlık Olarak Muhasebeleştirilmesi

IASB (2019) tarafından yapılan yorumda, IAS 2 Stoklar Standardının uygulanamaması durumunda, kripto paraların muhasebeleştirilmesi için IAS 38 Maddi Olmayan Duran Varlıklar Standardının uygulanabileceği

sonucuna varılmıştır. IASB (2019) bu sonuca varabilmek için IAS 2 Stoklar Standardı yanında IAS 38 Maddi Olmayan Duran Varlıklar Standardının kapsamını, Standartta açıklanan maddi olmayan duran varlık tanımını ve maddi olmayan duran varlık özelliklerinden birisi olan belirlenebilirlik özelliğinde yapılan açıklamaları temel almıştır.

Maddi olmayan duran varlık, fiziksel niteliği olmayan tanımlanabilir parasal olmayan varlıktır (IASB, 2014a: A1443). IASB (2014a)'ye göre, bir varlığın maddi olmayan duran varlık sayılabilmesi için belirlenebilirlik, kontrol edilebilme ve gelecekte ekonomik yarar sağlama özelliklerine sahip olması gerekmektedir. Belirlenebilirlik özelliği, IASB 38 Maddi Olmayan Duran Varlık Standardı 12.paragrafında açıklanmıştır. Buna göre bir varlığın belirlenebilirlik özelliğine sahip olacağı durumlar şunlardır:

- Ayrılabilir olması, diğer bir deyişle işletmeden ayrılabilme ya da bölünebilme özelliğine sahip ve bireysel olarak ya da işletmenin bu yönde bir niyetinin olup olmadığına bakılmaksızın ilgili sözleşme, tanımlanabilir varlık veya borç ile beraber satılabilir, devredilebilir, lisans altına alınabilir, kiralanabilir ya da takas edilebilir olması veya (IASB, 2014a: A1444)
- İlgili hakların işletmeden ya da diğer haklar ve yükümlülüklerden ayrılabilmesi veya devredilebilmesine bakılmaksızın, sözleşmede yer alan haklardan ya da diğer yasal haklardan kaynaklanması (IASB, 2014a: A1444)

Belirlenebilirlik özelliği yanında, varlık ve varlıktan sağlanacak faydaları kontrol edebilme, söz konusu varlıktan gelecekte ekonomik fayda sağlayabilme maddi olmayan duran varlıklarda aranan diğer iki özelliktir.

İşletmenin fiyat değişimlerinden kazanç elde etmek için, diğer bir ifadeyle, gelecekte ekonomik fayda sağlayabilmek için belirlenebilirlik ve kontrol edilebilirlik özelliklerine sahip kripto para aldığı varsayıldığında, alınan kripto para IAS 2 Stoklar Standardı yerine IAS 38 Maddi Olmayan Duran Varlık Standardı esas alınarak muhasebeleştirilecektir. Örneğin, fiyat değişimlerinden kazanç elde etmek isteyen bir işletme 01.02.2019 tarihinde 8.000TL değerinde kripto para almış ve 20.02.2019 tarihinde elinde bulunan kripto parayı 12.000TL satmış olduğu varsayılırsa muhasebe kayıtları şu şekilde olacaktır:

/			
267 DİĞER MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIK			
267.00 Kripto para		8.000	
	100 KASA		8.000
Kripto para alışı			
/			

100 KASA		12.000
	267 DİĞER MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIK	
	267.00 Kripto para	8.000
	649 DİĞER OLAĞAN GELİR VE KÂRLAR	4.000
Kripto paranın kârlı satışı	/	

3.3. Tokenların Muhasebeleştirilmesi

IASB (2019) tarafından yapılan çalışmada IAS 32 Finansal Araçlar Sunum Standardında finansal varlık ve finansal borç tanımları incelenmiş olmasına rağmen, IASB tarafından tokenların muhasebeleştirilmesine ilişkin herhangi bir çalışma ve açıklama yapılmamıştır. Bu çalışmanın önceki bölümlerinde belirtildiği gibi, tokenlar varlığa dayalı token, hizmet token ve menkul kıymet token olmak üzere üç kısımda incelenebilmektedir. Varlığa dayalı tokenların değeri dayanak varlığa bağlı olarak belirlenir. Menkul kıymet tokenları, değeri işletmenin finansal başarısına göre belirlenen ve elinde bulundurana birtakım haklar sağlayan tokenlardır. Kripto paralar ve tokenlar için Türk hukuk sisteminde herhangi bir düzenleme mevcut değildir. “Her ne kadar, Tokenların birçoğu şu an mevzuatta tanımlanan sermaye piyasası araçlarının özelliklerini taşımaları da, dünyadaki trendler takip edilerek ICO kapsamındaki hukuki işlemler “yatırım sözleşmeleri” olarak değerlendirilebilir veya Sermaye Piyasası Kurulu tarafından sermaye piyasası aracı olarak düzenlenebilir” (Karatay ve Solak, 2018:7).

Kızıl (2019), Akiz (2019), Doğan vd. (2018) çalışmalarında kripto paraların menkul kıymet olarak değerlendirilmesi halinde alış bedeli üzerinden Diğer Menkul Kıymetler hesabına kaydedilebileceğini, kripto paranın satılması halinde ortaya çıkacak kâr veya zararın menkul kıymet satış kârı veya menkul kıymet satış zararı hesaplarında muhasebeleştirilebileceğini ifade etmişlerdir.

Bu açıklamalar ışığında varlığa dayalı token ve menkul kıymet tokenlarının kısa veya uzun vadeli yatırım amacıyla alınan menkul kıymetler ve mali duran varlıklar hesap gruplarında muhasebeleştirilebileceği söylenebilir.

Örneğin, işletmenin 01.03.2019 tarihinde geçici yatırım amacıyla 1.000TL değerinde varlığa dayalı token aldığı, 03.03.2019 tarihinde ise 1.300TL’ye satıldığı varsayıldığında, geçici yatırım amacıyla alındığı için varlığa dayalı token 118-Diğer Menkul Kıymetler hesabına kaydedilebilir. Bu durumda işletme tarafından yapılacak kayıtlar şu şekilde olacaktır:

01.03.2019			
118 DİĞER MENKUL KIYMETLER			
118.05 Varlığa Dayalı Token		1.000	
102 BANKALAR			1.000
Varlığa dayalı token alışı			
03.03.2019			
102 BANKALAR		1.300	
118 DİĞER MENKUL KIYMETLER			
118.05 Varlığa Dayalı Token			1.000
645 MENKUL KIYMET SATIŞ KÂRI			300
Varlığa dayalı token kârlı satışı			

İşletmenin uzun vadeli yatırım amacı ile 2.000TL'lik menkul kıymet token aldığını varsayıldığında, menkul kıymet token ihraç eden işletmenin bu tokenları 504-Kripto Varlıklar-Menkul Kıymet Token hesabına, menkul kıymet token alan işletmenin ise bu tokenları 248 Diğer Mali Duran Varlıklar hesabına kaydetmesi önerilebilir. Bu durumda her iki işletme açısından yevmiye kayıtları şu şekilde olacaktır:

Menkul kıymet token ihraç eden işletme:

/			
102 BANKALAR		2.000	
504 KRİPTO VARLIKLAR-MENKUL KIYMET TOKEN			2.000
Menkul kıymet token ihracı			
/			

Menkul kıymet token alan işletme:

/			
248 DİĞER MALİ DURAN VARLIKLAR		2.000	
102 BANKALAR			2.000
Menkul kıymet token alışı			
/			

4. SONUÇ

İstek ve ihtiyaçlarını karşılamak isteyen kişiler değişim aracı olarak önceleri takas yöntemini kullanmışlar, sonrasında para icat edilmiştir. Teknolojik gelişmeler ve farklı bir finansal yapıya dayanan para sistemi geliştirme düşüncesi 2008 yılında Satoshi Nakamoto tarafından Bitcoin ve eşler arası elektronik nakit sisteminin geliştirilmesine yol açmıştır. Bu gelişme ile birlikte kripto para, kripto varlık, blok zincir ve dağıtılmış defter teknolojisi konuşulmaya ve kullanılmaya başlanmıştır. Günümüzde, 2000'den fazla kripto varlık, çok sayıda kripto para ve tokenin işlem gördüğü, bu varlıkların işlem hacimleri ve piyasa değerlerinin milyon \$ ve milyar \$ ile ölçüldüğü yapılan araştırmalarda ortaya konmaktadır. Dünya çapında birçok ülkede henüz kabul görmüş olmamasına, gerekli yasal düzenlemelerin yapılmamasına, hatta bazı ülkelere yasaklanmasına rağmen, teknolojik gelişmeler dikkate alındığında gelecekte kripto varlıkların mevcut olacağı söylenebilir. Gelecekte kripto varlıkların varlığını sürdürmesi çok düşük bir ihtimale sahip olsa bile, yaşanabilecek olumsuzlukları önlemek için çok düşük bu ihtimalin dikkate alınarak gerekli düzenlemelerin yapılması ve standartların oluşturulması konusunun değerlendirilmesi önerilebilir.

Bu çalışmada kripto varlıklar, kripto varlıkların çeşitleri, mevcut durumu hakkında bilgi verilmeye, IASB tarafından kripto paraların muhasebeleştirilmesine ilişkin geçici gündem kararı incelenmeye, kripto para dışındaki diğer kripto varlıkların muhasebeleştirilmesi örneklendirilmeye çalışılmıştır. Bu incelemeler sonucunda ulaşılan sonuçları ve önerileri şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Çok sayıda kripto para ve kripto varlık olduğu tespit edilmiştir. Ancak yapılan literatür ve internet taramasında kripto varlıkların farklı şekillerde sınıflandırılabilirdiği görülmüştür. Kripto varlıkların sınıflandırılmasında standardizasyonun sağlanması anlam karmaşasının ortadan kaldırılması açısından faydalı olacaktır.
- IASB geçici gündem kararında belirtildiği üzere, IFRIC mevcut standartları incelemek suretiyle kripto paraların muhasebeleştirilmesine yönelik değerlendirmede bulunmuştur. Teknolojik gelişmeler dikkate alındığında, kripto varlıkların muhasebeleştirilmesi yeni standartlar çerçevesinde değerlendirilebilir. İşlem hacimleri ve piyasa değerleri açısından da yüksek olan kripto varlıklara ilişkin yasal düzenlemelerin yapılması, yeni muhasebe standartlarının hazırlanması, işletmeler tarafından üretilen veya yatırım amaçlı alınan kripto varlıkların doğru muhasebeleştirilmesi ve vergilendirilmesi açısından önemlidir.
- Daha önce de belirtildiği gibi, bu çalışma kapsamında IASB (2019) tarafından yapılan yorum doğrultusunda kripto paralara ve kripto para dışındaki varlıklara ilişkin muhasebe kayıtları incelenmeye çalışılmıştır. Son yıllarda sayıları ve işlem hacimleri hızla artan,

çeşitli amaçlarla kullanılan kripto paralar ve kripto varlıkların muhasebeleştirilmesine ilişkin IASB dışında çalışmalar yapan önemli kuruluşlar da mevcuttur. Gelecekte, dünya çapında kripto varlıkların muhasebeleştirilmesine yönelik olarak çeşitli kuruluşlar tarafından yapılan çalışmaların karşılaştırılmasına yönelik bir çalışma yapılması önerilebilir.

KAYNAKÇA

Akiz, Em.H. (2019). Kripto Paranın Vergilendirilmesi, Muhasebeleştirilmesi ve Denetimi. *T.C.İstanbul Ticaret Üniversitesi Dış Ticaret Enstitüsü Tartışma Metinleri*, WPS NO/ 224 / 2019-06

Antonopoulos, A.M. (2015). *Mastering Bitcoin-Unlocking Digital Cryptocurrencies*. O'Reilly Media, Inc.: USA

Aslantaş Ateş, B. (2016). Kripto Para Birimleri, Bitcoin ve Muhasebesi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 349-366

Baur, D. (2019). *Cryptographic Assets*. <https://www.pwc.ch/en/insights/disclose/29/cryptographic-assets.html> (23.02.2019)

CA & PWC. (2015). *Digital Currencies: Where to From Here?*. charteredaccountantsanz.com/futureinc (20.02.2019)

CoinMarketCap. (2019). *Top 100 Cryptocurrencies by Market Capitalization*. <https://coinmarketcap.com/> (23.03.2019)

CPA-Chartered Professional Accountants Canada. (2018). *An Introduction to Accounting for Cryptocurrencies*. <https://www.cpacanada.ca/en/business-and-accounting-resources/financial-and-non-financial-reporting/international-financial-reporting-standards-ifs/publications/accounting-for-cryptocurrencies-under-ifs> (07.11.2019)

Çarkacıoğlu, A. (2016). Kripto-Para Bitcoin. Sermaye Piyasası Kurulu Araştırma Dairesi. Ankara, <https://www.spk.gov.tr/SiteApps/Yayin/YayinGoster/1130> (07.11.2019)

Çetinkaya, Ş. (2018). Kripto Paraların Gelişimi Ve Para Piyasalarındaki Yerinin Swot Analizi İle İncelenmesi. *Uluslararası Ekonomi ve Siyaset Bilimleri Akademik Araştırmalar Dergisi*, 2(5), 11-21

Demertzis, M. & Wolff, G.B. (2018). *The Economic Potential and Risks of Crypto Assets: is a Regulatory Framework Needed?*. http://bruegel.org/wp-content/uploads/2018/09/PC-14_2018.pdf (22.03.2019)

Doğan, Z., Buyrukoğlu, S. ve Kutbay, H. (2018). *Vergi Sorunları Dergisi*, 361, 23-33

Elliott, D.J. & Lima, L.D. (2018). *Crypto-Assets: Their Future and Regulation*. https://www.frbatlanta.org/-/media/documents/news/conferences/2018/1018-financial-stability-implications-of-new-technology/papers/elliott_crypto-assets.pdf (22.03.2019)

Ernst&Young. (2018a). *Accounting for Crypto-Assets*. [https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY-IFRS-Accounting-for-crypto-assets/\\$File/EY-IFRS-Accounting-for-crypto-assets.pdf](https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY-IFRS-Accounting-for-crypto-assets/$File/EY-IFRS-Accounting-for-crypto-assets.pdf) (21.03.2019)

Ernst&Young. (2018b). *Cryptocurrencies and Cryptoassets: Managing the New Asset Class*. [https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/ey-cryptocurrencies-and-cryptoassets-managing-the-new-asset-class/\\$File/ey-cryptocurrencies-and-cryptoassets-managing-the-new-asset-class.pdf](https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/ey-cryptocurrencies-and-cryptoassets-managing-the-new-asset-class/$File/ey-cryptocurrencies-and-cryptoassets-managing-the-new-asset-class.pdf) (28.01.2020)

FSB-Financial Stability Board. (2018). *Crypto-Asset Markets- Potential Channels for Future Financial Stability Implications*. <https://www.fsb.org/wp-content/uploads/P101018.pdf> (17.03.2019)

Graydon, C. (2014). *What is Cryptocurrency?*. <https://www.ccn.com/cryptocurrency> (17.03.2019)

Günay, H.F. ve Kargı, V. (2018). Kripto Paranın Vergilendirilmesi Fikrinin Mali Yönden Değerlendirilmesi. *Journal of Life Economics*, 5(3), 61-76

HM Treasury. (2018). *Cryptoassets Taskforce: Final Report*. www.gov.uk/government/publications (01.02.2020)

https://dictionary.cambridge.org/dictionary/turkish/token_1 (20.03.2019)

<https://kriptoakademi.com/coin-token-farki-nedir/> (19.03.2019)

IASB. (2003). *IAS 2 Inventories*. <http://eifrs.ifrs.org/eifrs/bnstandards/en/IAS2.pdf> (25.02.2020)

IASB. (2014a). *IAS 38 Intangible Assets*. <http://eifrs.ifrs.org/eifrs/bnstandards/en/IAS38.pdf> (25.02.2020)

IASB. (2014b). *IAS 32 Financial Instruments: Presentation*. <http://eifrs.ifrs.org/eifrs/bnstandards/en/IAS32.pdf> (25.02.2020)

IASB. (2019). *Holdings of Cryptocurrencies—Agenda Paper 12*. <https://www.ifrs.org/projects/work-plan/holdings-of-cryptocurrencies/comment-letters-projects/tad-holdings-of-cryptocurrencies/> (20.03.2019)

Kaplanhan, F. (2018). Kripto Paranın Türk Mevzuatı Açısından Değerlendirilmesi “Bitcoin Örneği”. *Vergi Sorunları Dergisi*, 353, 105-123

Karatay, E. ve Solak, M. (2018). *ICO’ların Türk Hukuku Kapsamında Değerlendirilmesi*. 1.Ulusal Blokzincir Çalıştayı, Tübitak Bilgem Blokzincir

- Araştırma Laboratuvarı. <https://blokzincir.tubitak.gov.tr/bz-calistay/index.html> (30.03.2018)
- Kızıl, E. (2019). Türkiye’de Kripto Paranın Vergilendirilmesi Ve Muhasebeleştirilmesi. *Mali Çözüm Dergisi*, 29(155), 179-196
- Nagaraj, K. Hunter, C. ve Caplain, J. (2018). *Institutionalization of Cryptoassets: Cryptoassets Have Arrived. Are You Ready for Institutionalization?*. <https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/us/pdf/2018/11/institutionalization-cryptoassets.pdf> (28.01.2020)
- Nakamoto, S. (2008). *Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System*. <https://bitcoin.org/bitcoin.pdf> (23.03.2019)
- Parasız, İ. (2010). *Para Banka ve Finansal Piyasalar*. Ezgi Kitabevi, Bursa
- Prypto. (2016). *Bitcoin for Dummies*. A Wiley Brand, John Wiley & Sons: USA
- Saraç, C. (2018). *Bitcoin Madenciliği Nedir ve Nasıl Yapılır?*, <https://www.doviz.com/makale/bitcoin-madenciligi-nedir-ve-nasil-yapilir/62> (07.11.2019)
- Sermeçeli, M. (2018). Kripto Para Birimlerinin Muhasebeleştirilmesi ve Vergilendirilmesi. *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, (639) Mayıs, 33-66
- Şahin, O.N. (2018). TMS & TFRS Işığında Muhasebe, Vergi ve Denetim Açısından Bitcoin ve Diğer Kripto Para Birimleri. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 20(4), 898-923
- TÜBİTAK. (2019). <http://blokzincir.bilgem.tubitak.gov.tr> (20.03.2019)
- World Bank. (2017). Distributed Ledger Technology (DLT) and Blockchain. FinTech Note, No. 1
- Yalçın, S. (2019). Kripto Değişim Araçlarının Muhasebeleştirilmesi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 81, 101-120
- Yazıcı, B. (2017). *Coin, Token ve Altcoin Nedir? Farkları Nelerdir?*. <http://www.burcinyazici.com/coin-token-ve-altcoin-nedir-farklar-3646.html/> (20.03.2019)
- Yumuşaker, M.C. (2019). Kripto Para ve Tipleri, Bitcoin Olgusu ve Muhasebesi. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 12(18), 1007-1029

